

Asia: VN/3799/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lakiluonnoksessa esitetään, että jo ensimmäinen tai vähäinen toimeentulotukeen turvautuminen johtaisi oleskeluluvan peruuttamista tai uuden oleskeluvan myöntämättä jättämistä koskevaan harkintaan. Esityksestä käy ilmi, että toimeentuloa koskevia jälkivalvonnan herätteitä on ollut huomattavan vähän, 333 tarkasteltaessa yli 37 000 oleskelulupa-asiaa. Tapausten vähäinen määrä kertoo osaltaan siitä, miten jo nykyisellään opiskelijat välttävät toimeentulotuen hakemista viimeiseen saakka oleskeluluvan menettämisen pelossa silloinkin, kun siihen olisi todellinen tarve. Jo nykyisin opiskelijoille on selvää, että toimeentulotukeen turvautuminen voi johtaa vakaviin seurauksiin ja siten pelotevaikutus on jo olemassa.

Mikäli esitetty lain kiristys tulisi voimaan, yhä harvempi opiskelija uskaltaisi turvautua viranomaisten apuun akuuteissa ja vakavissakaan tilanteissa. Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa poikkeukseksi on mainittu vain lapsen sairaus tai muu lapsen erityinen tarve. Tällöin opiskelijat eivät uskaltaisi hakea toimeentulotukea tilanteissa, joissa itse ovat sairastuneet tai loukkaantuneet, tai kun perhettä on kohdannut jokin erityisen vaikea tilanne. Myös maailman politiikan tilanteet saattavat yllättäen katkaista opiskelijan mahdollisuuden siirtää rahaa kotimaastaan Suomeen, kuten vaikkapa Ukrainan sodan vuoksi kävi venäläisille opiskelijoille.

Koska on ilmeistä, etteivät opiskelijat uskalla turvautua toimeentulotukeen tälläkään hetkellä, niin esitetty kiristys tosiasiallisesti tarkoittaisi perustuslaillisen oikeuden rajaamista tältä ihmisryhmältä. Oikeus välttämättömään toimeentuloon de facto poistuu, jos yksittäinenkin toimeentulotuen saantikerta johtaisi oleskeluluvan peruuttamiseen ja maasta poistamiseen.

Lapsen edun näkökulmasta on erityisen vakavaa, mikäli perheen toimeentulo ei ole turvattu. Mikäli vanhemmat eivät uskalla vaikeissakaan tilanteissa turvautua viranomaisten apuun, sillä on vaikutuksia niin lasten henkiselle hyvinvoinnille kuin myös fyysisten tarpeiden täyttämiseen, kuten riittävän ruoan saamiseen.

Lain vaikutusarvioissa turvallisuuteen ja rikostorjuntaan liittyen ei ole tuotu esille lain mahdollisia vaikutuksia rinnakkaisen viranomaisista riippumattoman järjestelmän syntymiseen. Mikäli opiskelijat eivät uskalla turvautua viranomaisten apuun, he saattavat joutua lainaamaan rahaa yksityisiltä tahoilta. Tämä altistaa heidät paitsi velkaantumiselle kohtuuttomien korkojen muodossa, niin myös erilaiselle hyväksikäytölle.

Lakiluonnoksessa ei ole arvioitu, kuinka paljon Suomi yhteiskuntana menettää taloudellisesti, jos kolmekin vuotta Suomessa opiskellut perheellinen opiskelija joutuisi maastapoistamisprosessiin opintojensa loppuvaiheessa yksittäisen toimeentulotukeen turvautumiskerran vuoksi. Menetys koskee positiivisia vaikutuksia, joita opiskelija toisi valmistuttuaan ja työllistyttyään sekä resursseja, joita opiskelijaan ja perheeseen on panostettu. Vaikka opiskelija olisi maksanut oman opiskelunsa kustannukset täysimääräisesti, yhteiskunta olisi järjestänyt hänen lapsilleen koulun tai varhaiskasvatuksen ja mahdollisesti puolisolle suomen tai ruotsin kielen opintoja, joilla on taloudellisia vaikutuksia.

Pohjois-Suomen elinvoimakeskus katsoo, että opiskelijoilla tulisi olla perustuslain takaamana inhimillisen hädän hetkenä aidosti mahdollisuus turvautua viranomaisten apuun. Yksittäisen turvautumisen toimeentulotukeen ei pitäisi johtaa oleskeluluvan peruuttamiseen. Sen sijaan oleskeluluvan peruuttaminen voisi tulla kyseeseen, mikäli opiskelija on muutoin kuin tilapäisesti turvautunut toimeentulotukeen oleskeluluvan voimassaoloaikana. Tämä mahdollistaisi sen, että yksilölliset inhimilliset tilanteet tulisivat huomioitua, lapsen etu toteutuisi eikä yhteiskunta myöskään menettäisi niitä panostuksiaan, joita se on opiskelijan ja hänen perheensä kotoutumisen edistämiseksi tehnyt tai niitä etuja, mitä se opiskelijan ja hänen perheensä työllistyessä Suomeen saisi.

Määttä Hanna

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus - Organisaation nimi Pohjois-Suomen elinvoimakeskus 1.1.2026 alkaen